

JØRUND HASSEL

Gudbrandsdalsveien 227B,
2619 Lillehammer
Tlf. 977 37140

Lillehammer, den 16.12.2022

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005, Dep
0030 Oslo
Epostadresse; postmottak@jd.dep.no

Høringssvar;**Styrking av forbrukeres rett til å betale med kontanter – endringer i finansavtalelovens regler om betalingsoppgjør**

Deres ref: 22/3066

Innledning

Utgangspunktet er Lov om Norges bank og pengevesen mv.
I lovens § 3-5 – tvungent betalingsmiddel - fremgår det i pkt 1, sitat:

Norges Banks sedler og mynter er tvunget betalingsmiddel i Norge.

Slik må det også være i fremtiden.

Hvorfor følger ikke Norge EU hva angår å forsvare kontanter?

Normalt er det slik at EU, gjennom sine lover, bestemmer det aller meste i Norge gjennom EØS-avtalen. I Norge er det slik at vi har gått fra å ha et demokrati i form av deltakerdemokrati hvor folke har mulighet til å påvirke beslutninger - over til å få et tilskuerdemokrati, hvor befolkningen står uten påvirkningsmuligheter til å påvirke utviklingen som EU bestemmer.

EUs lovverk har som kjent forrang foran norske ved motstrid, samtidig som at forvirkningsbestemmelsene i EØS-samarbeidet forbyr Norge å lage lover som er i strid med EUs lover. Det innebærer at norske politikere er satt i «catch 22-situasjon», hvor de må ty til metoder som tilbakeholdelse av informasjon, feilinformasjon, manipulering og tilfeller av direkte løgn - for ikke å falle i unåde med EU når de formidler EU-budskap til velgerne.

Merknad vedrørende bestemmelsene om forvirkninger i EØS-avtalen:

Det er beskrevet slik - vedrørende «forvirkninger av rettsakter - som er vedtatt innlemmet i EØS-avtalen», sitat:

«I sak C-129/96 (Inter-Environnement Wallonie) uttalte EU-domstolen at det følger av lojalitetsplikten at medlemsstatene /mens fristen (for gjennomføring) løber, skal afholde sig fra at træffe foranstaltninger, der kan bringe virkeliggørelsen af det i direktivet foreskrevne resultat i alvorlig fare».

Og videre, sitat:

«Dette gjelder tilsvarende i tilfeller der bestemmelser i en ny rettsakt åpner for særlige overgangsordninger eller pålegger medlemsstatene fremtidige resultatforpliktelser. Unnlatelsesplikten retter seg mot samtlige nasjonale myndigheter og omfatter [«enhver generell eller spesifik foranstaltning, der kan fremkalde en sådan fare»].

Og endelig, sitat;

«Dersom norske myndigheter skulle misbruke gjennomføringsfristen til å undergrave den fremtidige virkningen av en rettsakt, vil dette kunne påtales av ESA (EFTAs overvåkingsorgan) i form av traktatbruddsøksmål for EFTA-domstolen. (Kilde: Halvard Haukeland Fredriksen og Gjermund Mathisen/ EØS-rett, dvs tredje utgave – side 375 og 376).

Ovennevnte merknad underbygger påstanden, og domstolenes juridiske tolkning, om at Norge i praksis står uten påvirkningsmuligheter i forhold til EU. Og om det finnes påvirkningsmuligheter, så er de så marginale at de knapt har betydning i det store bildet (kalt «handlingsrommet» i EØS-avtalen).

På en av de få områdene, hvor Norge fortsatt kan bestemme selv – og stå fritt uavhengig av hva EU mener, så greier norske politikere å kludre det til – og lar markedskreftene få styre over demokratiet i banksaker. Det siktes da til digitale betalingstjenester, hvor vi har fått et system hvor (penge)makt skaper rett, og ikke hensynet til den enkeltes integritet og verdighet hjemlet i menneskerettighetskonvensjoner.

Postbanken som forsvant

En av de store samfunnstabbene, skjedde den gangen Stortinget vedtok å avvikle Posten og Postbankens tjenester som forvaltning. Postbanken var et virkemiddel, og et reguleringstiltak, som kunne benyttes i konkurranse med private banker hva angår bankenes grådighet på gebyrer, rentenivå, rammer for utlån osv. Postbanken kunne også gi muligheter for å påvirke/ begrense lønns- og bonusordningene innen bank og forsikringsbransjen. Med privatiseringen av Postbanken – gav politikerne fra seg uforsvarlig mye samfunnsrett på vegne av felleskapet over til markedskreftene.

Lokale posthus, og landpostbud, gav befolkningen let/ enkel tilgang på kontanter!!!

Det man har fått i erstatning, etter utfasing av Postbanken (forvaltning), er et bankvesen helt utenfor demokratisk styring, kontroll og revisjon, og

hvor finanstilsynene på toppen av det hele - av Stortinget - er blitt underlagt EU (fremmed makt), som igjen er underlagt EUs lovgivning og EU-retten. Det er vanskelig å skjønne, i et såkalt demokrati, at politikerne frasier all makt og kontroll over det som viktig for befolkningen.

Posten og Postbanken var et sted som var lett tilgjengelig for uttak av kontanter.

Bankenes behov for lønnsomhet trumfer tilgang på kontanter for bankens kunder

Bankvesenet er dermed underlagt de privatstyrte markedene, som i disse dager virker til å utnytte de samme virkemidlene som EuroPluss-pakten fra 2009 (Et EU-tiltak – hvor målet er at prisstigningen skal øke mer enn lønnsøkningene – for å hindre at bankene går konkurs slik risikoen var etter bankkrisen i 2009), gjennom blant annet å øke rentene. Det fremstår som at krav fra bankaksjonærene om inntjening/ utbytte, og fjerning av antall minibanker trumfer hensynet til tilgang på kontanter for bankenes kunder.

Merknad (litt på sidelinjen av tilgang på kontanter – men handler om lønnsomhetskrav som settes foran kundenes behov på feil premisser)

Norges Bank fremstår med en merkelig påstand som rentepolitikken og renteøkningene, og bruk av renteøkninger for å dempe inflasjonen. Det er økningene på kraftprisene - som Statkraft og kraftbørsene setter – som er det som driver prisene opp i alle bransjer, og som dermed virker inflasjonsdrivende. I og med at prisene blir så høye på livsnødvendige varer og tjenester at mange må ty til lån og bruk av kredittkort for å betale de løpende utgiftene, så er heller ikke slik pengebruk noen god medisin for å dempe inflasjonen. Å sette opp renter, avgifter, og skatter - reduserer ikke strømprisene – ergo anvendes helt feil medisin. Det er ingen andre enn regjering og Storting, som forvaltere av felleskapets kraftressurser og kraftnett. som kan endre på kraftprisene.

Et poeng kan være at de ekstrainntektene som bankene nå drar inn på økte renter bør benyttes til å få på plass flere minibanker.

Med Ukraina-krigen som bakteppe, kan det virke som at bankene har valgt å kaste seg på en ny grådighetspandemi - i form av å gjenopplive EuroPluss-pakten?

Trolig handler renteøkningene krav om økte lederlønnninger (og bonuser), samt sikre utbytter til aksjonærer og sparere i bankfond gode dager – samt at bankene ønsker å konsolidere økonomien i økonomiske usikre tider?

Erfaringen fra bankkrisen på begynnelsen av 1990-tallet – hvor det oppsto flere konkurser når privatpersoner og virksomheter fikk betalingsproblemer – virker det som at nå gjelder økte renter «føre var-prinsippet»? Bankene venter åpenbart flere konkurser?

Det vil si at det føres en politikk som har som formål å ytterligere øke forskjellene i samfunnet.

Hvilke gevinster får kundene av bankenes sentraliseringer og effektiviseringer?

Det at banker flest ikke har kontanter, og ofte har stengte dører for sine kunder - uten ved timebestilling, samt det at kundene (de digitale) utfører dugnadsarbeid for bankene til erstatning for bankenes tidligere skranketjenester - har ikke medført billigere banktjenester for kundene. Snarere tvert imot – parallelt med at det blir færre minibanker. Færre minibanker, og sentraliseringer, medfører en utfordring i form av økte reisekostnader for å kunne oppsøke en minibank.

Digitale løsninger – medfører et mer sårbart samfunn

Fjerning av banktjenester og minibanker, og økt sentralisering av minibanker, har skapt en mye vanskeligere hverdag for de ikke digitale, og alle de som ikke er digitale nok til å betjene de mer avanserte digitale tjenestene (som bruk av innloggingskoder, passord o.l.).

Det kan virke som om bankene baserer seg på at de ikke-digitale/ ikke-digitale nok, har pårørende eller verge til å hjelpe seg. Kravene til at ikke-digitale/ ikke-digitale skal unngå å gi fra seg personlige opplysninger, koder må gjelde for disse gruppene på lik linje med de som er digitale.

Det må legges til at det antas at mellom 15-20% av befolkningen ikke er stand til, eller har vansker med å ytre seg – derav kommer det inn få klager.

Løsningen for disse er at vi trenger åpenbart flere minibanker!

I flere EU-land benyttes i dag kontanter, og i enkelte bransjer i utlandet er det ikke mulig å betale med kredittkort. Fra de samme landene kommer det ferie- og fritidsreisende til Norge, med en kultur for bruk av kontanter fremfor kort. Det bør være et argument for økt bruk av kontanter, og bedre tilgjengelighet på kontanter også for ferie og fritidsreisende.

Det vil være svært uheldig om bekvemmelighetshensyn for norske virksomhetseiere og bankenes profittbegjær gjør det vanskeligere for ferie- og fritidsreisende å komme til Norge.

Det er også tilfeller av ferie- og fritidsreisende som kommer hit til landet også kan være ikke-digitale/ ikke digitale nok til å betjene digitale plattformer.

Hackerangrep mot strømforsyning, strømutfall ved naturkatastrofer/ ekstremvær, datafeil o.l., kan sette minibanker og betalingstjenester osv ute av funksjon over lengre tid. Det å ikke ha tilgang på

betalingsmuligheter kan skape veldig uheldige situasjoner om slike forhold oppstår.

Krigen i Ukraina har gitt oss et nærbilde på at sabotasje/ krigføring mot strømforsyningsanlegg kan medføre langvarige strømutfall. Det tilsier at som en del av beredskapen i Norge bør husholdningene til enhver tid ha et lite kontantbeløp i reserve. Kanskje noe det bør informeres om med jevne mellomrom fra det offentlige?

For små og store næringsdrivende, er det å sette inn kontanter i bank blitt en utfordring – ikke minst geografisk - på grunn av dårlig tilgjengelighet, samtidig som at slike tjenester er blitt i overkant kostbare å gjennomføre (veiledende pris 75.- pr innskudd, kr 10.- ved private uttak). Slike høye priser er uheldig for gründere, og mindre virksomheter med lav omsetning.

NorgesGruppen (dagligvarekjeden) og enkelte banker (blant annet DnB, Eike-gruppen) har inngått en avtale om innskudd/ uttak av kontanter i butikk (Cash-back-tjenesten) - hvor man kan ta ut inntil 10 000 kroner pr uttak, eller sette inn inntil 20 000 kroner pr gang (gebyrbelagte tjenester).

I Norge har myndighetene bestemt at all inntekt til personer skal skje via banker. Det skaffer bankene enorm makt over sine kunder – og i sum en stor forvaltningskapital som eiere og aksjonærer i bankene tjener godt på. At folk – ufrivillig og gjennom privat bruk av tvang - pålegger kundene å måtte betale gebyrer for å få ut sine egne penger, er ikke annet enn en form for slaveri, siden enkeltpersoner ikke har noe valg? Det kan være et brudd på intensjonene i Den europeiske menneskerettighetskommisjonens art 4 vedr ufrivillig tvang.

Det er også meget betenkelig at privatpersoner i bankenes styrever - på udemokratisk vis - har makt til å kunne stenge sine kunders tilgang på egne penger. I 2013 opplevde man på Kypros at bryteren til minibanker ble stengt, og senere programmert slik at kundene bare fikk ta ut et begrenset beløp uten ved dom.

Denne makten til privatpersoner i bankenes styrever, kan eksempelvis kunne benyttes mot befolkningen - eksempelvis for å få slutt på en langvarig streik, eller dersom befolkningen ikke godtar udemokratiske bestemmelser og forordninger osv. Hvor har politikerne vært som har tilrettelagt for et slikt system hvor det er tillagt som mye makt til den private kapitalen?

Konklusjon:

a)

Det må bli et krav fra Stortinget at for å drive bank i Norge, må bankene sørge for tilgjengelighet til kontanter som en del av konsesjonsvilkårene i finansforetaksloven.

Så lenge befolkningen er forpliktet til å motta inntekter på bankkonto, må det sikres at befolkningen til egne kontanter på en enkelt og grei måte.

b)

Som en del av beredskapen i Norge, bør det gis en anbefaling om at befolkningen har en liten kontaktbeholdning som de har enkelt tilgang til. Det må også gjelde alene hjemmeboende som mottar omsorgstjenester ut fra vansker med mobilitet.

c)

Av hensyn til små og mellomstore bedrifter, men også for private, må det legges til rette for å kunne sette inn penger på egne/ virksomhetens konto, og til en rimelig pris.

Diskriminering

FNs menneskerettighetskonvensjoner nevner spesifikt hensynet til mennesker med nedsatt funksjonsevne, og slår fast betydningen av at disse gruppene får tilgang til tjenester på lik linje som andre gjennom å tilrettelegge for universelle ordninger (det vises til art. nr 12).

I veilederen om eldres menneskerettigheter fremgår det i punkt 5, sitat:

Universell utforming – informasjons-, kommunikasjons- og tjenestetilgang

Informasjons-, kommunikasjons- og tjenestetilgang kan være utfordrende for eldre personer som ikke, eller i liten grad har digital kompetanse. Flere eldre har funksjonsnedsettelse som gjør bruk av for eksempel internett vanskelig. Både Den europeiske menneskerettskonvensjon og FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne inneholder bestemmelser om rett til informasjon.

Det vises også til bestemmelsene i Den europeiske menneskerettighetskonvensjonens art 14, om forbud mot diskriminering.

Konklusjon:

I tråd med menneskerettighetskonvensjonene, må informasjonstjenester og banktjenester til kundene tilrettelegges med universale løsninger som kan nå ut til alle.

Overvåking

Det å legge igjen elektroniske spor er blitt en stor byrde for mange. Eksempelvis bruker NAV slike opplysninger ovenfor folk som er avhengig av offentlige ytelser (ren trakassering), for å nærmest detaljstyre pengeatferden til disse, samt kontrollere og skape ufrihetsfølelser hos blant annet de samfunnsgruppene som fra før av sitter nederst ved bordet.

Det må i tillegg bli enklere å kunne betale med kontanter innenfor kollektivtrafikk og kulturtilbud, samt hos leger/legevakt/sykehus etc, for å unngå at man legger elektroniske spor over alt – og som registreres og kan bli kontrollert/ benyttet av tredjeperson. Eksempelvis kan slik kontroll over hvor man har gjort kjøp være problematisk i voldsutsatte hjem.

Det er også betenkelig at alle spor vedrørende bruk av økonomi kommer private banker i hende, når de samme bankene sitter og forvalter forsikringsordninger, lån osv. Her kan kontoopplysninger bli brukt mot de samme kundene på ulike måter eksempelvis når de ønsker å inngå forsikringsavtaler (og tilbys forsikringsavtaler med høyere premier enn de ellers ville ha fått – dvs forsterker forskjellssamfunnet. I verste fall kan personer nektes slike forsikringer med bakgrunn i elektroniske spor lagt igjen på legekontorer, behandlingssteder osv). Siden de samme bankenes disposisjoner i stor grad ligger utenfor demokratisk styring, kontroll og revisjon - er befolkningen henvist til å underlegge seg den politikken som privatpersoner i bankenes styrer bestemmer.

Konklusjon:

Det må være muligheter for å kunne betale for varer/ tjenester, og gi gaver, betale medlemskontingenter mv – uten å måtte legge igjen elektroniske spor.

De med digitalt utenforskap og betalinger

Mange eldre og andre har ikke mulighet for bruk av digital bank - eller bruk av bankID, eller muligheter til å benytte ulike betalingsapper på smarttelefoner (mange har bare vanlige dorotelefoner). Det har skapt utfordringer, eksempelvis for dem som har skaffet seg el-biler. I hvert fall om man må lade på ladestasjoner (utenom de som anlagt i egen bolig). Det er en utfordring i forhold til FNs bærekraftsmål og myndighetenes planer for det grønne skiftet - at det lade el-kjøretøy er lagt opp til at kan ledes ved hjelp av kort/ apper. Uten mulighet for annen betalingsmulighet enn digital betaling for varer og tjenester, skaper det en hindring og et utenforskap i samfunnet.

Konklusjon:

For å sikre at alle får delta på lik linje i samfunnet - må det gis en analog mulighet til å betale for varer og tjenester - der man ikke er avhengig av

en smarttelefon og andre digitale løsninger med ulike apper/ ID-løsninger og bankkort for å kunne betale for varer og tjenester.

Den teknologiske utviklingen må ikke gå utover de eldre og andre ikke digitale, og det må ikke være slik at det er dyrere å betale med kontanter.

Lillehammer, 16.12.2022

.....
Jørund Hassel